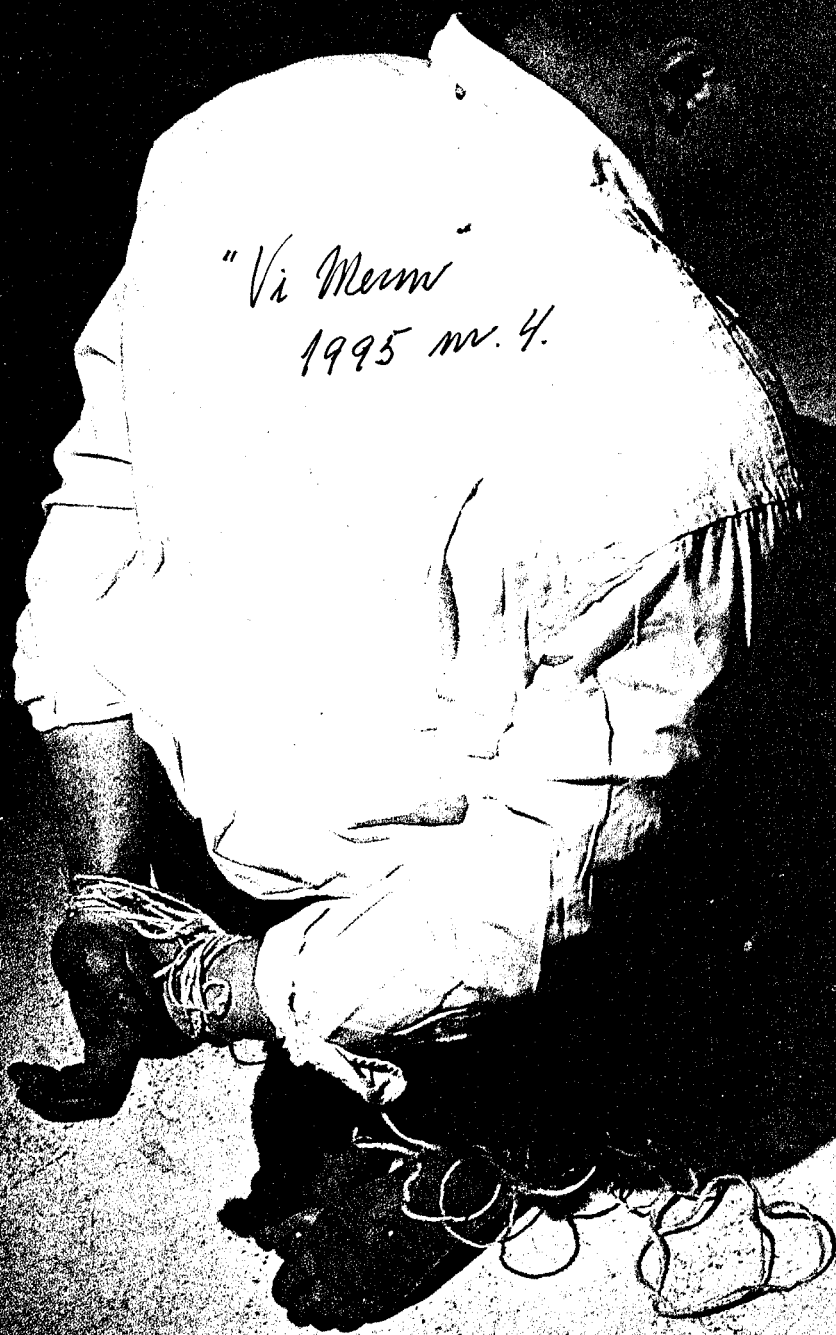

Norske motstandsfolk drepte ikke bare landssvikere

KJULTE LIKVIDASJONER

Krigshandlinger – eller simple mord? Et slør av taushet omgir ennå norsk motstandsbevegelses mest brutale metode: likvidasjoner. For ikke bare landssvikere ble avlivet. Det kan Vi Menn dokumentere etter at SOE-arkivet ble åpnet for offentligheten.

Foto: NTB

Tekst:
**EGIL
ULATEIG**

Gjennom den britiske sabotasjeorganisasjonen SOE – *Special Operations Executive* – kan Vi Menn dokumentere brutale overgrep som fortsatt omgis av et slør av taushet:

For det var ikke bare angivere, provokatører og andre landssvikere som ble likvidert av den norske motstandsbevegelsen under Den annen verdenskrig.

Vi Menn kjenner identiteten til de motstandsfolkene og andre personer som omtales i denne artikkelen. Vi velger likevel å operere med fingerte initialer.

Først et utdrag av det rutinemessige avhøret SOE foretok av den norske sersjanten X rett før krigens slutt i 1945.

”Kilden (altså X) ble sendt i felten i januar 1945 med det formål å likvidere quislingen A. Som sin assistent hadde X en mann som gikk under navnet Y, som han hadde rekruttert fra motstandsbevegelsen i felten.”

De to kom fram til As gård i Eidsvoll, og var så uheldige å møte en mann, som de ikke visste var As svoger. De visste heller ikke at en kommunistisk gruppe litt tidligere også hadde prøvd å ta livet av den hjemvendte frontkjemperen.

Denne uvitenheten skulle bli skjebnesvanger.

As svoger fulgte etter motstandsfolkene X og Y inn i skogen, men fant dem ikke. Om kvelden brøt de to seg inn i en hytte og begynte på en lang diskusjon om hvorvidt de skulle forsøke seg på A samme natt, eller stikke.

Diskusjonen ble avbrutt av banking på vinduet ved to-tiden om natten, og en stemme bad dem komme ut.

”Stemmen tilhørte ikke hyttens eier, og akkurat da Kilden (X) fortalte Y at han trodde de

var omringet, begynte tyskerne å skyte gjennom vinduene.”

Litt etter ble de to arrestert. Patruljen som hadde overrasket dem, tilhørte Luftwaffe og var ledet av A selv. Litt senere begynte forhøret. X ble banket opp av en ung Gestapo-offiser, og ”tilstod”.

Men i avhøret med SOE fortalte X at det han tilstod, var hans andre dekkhistorie. Han havnet likevel i fangeleiren Stalag XIIA, en av de milde straffeanstaltene i Det tredje riket, men ble senere befridd av amerikanerne.

Slik overlevde både A og X Den annen verdenskrig.

Over 200 likvidasjoner

Denne rapporten er meget sjelden. De detaljerte beskrivelsene av likvidasjonsoppdragene ble enten ødelagt eller gjemt så godt at bare en liten kjerne av ledende motstandsfolk har tilgang til dem i dag.

For oppdraget som sersjant X ble sendt til Norge for å utføre, tilhører den delen av motstandsbevegelsens virksomhet som er forblitt strengest hemmeligholdt. Det er en verkebyll som verken gjerningsmenn eller ofre liker å snakke om.

I ettertid har hjemmefrontledelse, myndigheter, rettslærde og historikere unison fortalt oss at det bare var et fåtall mennesker som ble tatt av dage på denne måten. Tallet som oftest er brukt, også av Statistisk sentralbyrå, er 65.

Den mest kjente motstandslederen, Milorg-sjefen Jens Christian Hauge, har uttalt at dødsdommer ble avsagt etter nøye vurdering, enten i London eller av Hjemmefrontens sentralladelse. Det handlet alltid om spesielt farlige angivere, provokatører eller ”nazister”.

Vi Menns medarbeider kan dokumentere av dette ikke er tilfelle. Tallet på drepte overstiger 200, dersom man bare regner nordmenn.

Det ble også likvidert en hel rekke tyskere, soldater og andre. Avgjørelsen ble i mange tilfelle tatt lokalt. Blant annet gjorde den kommunistiske Osvald-gruppen likvidasjoner til sitt spesialfelt. Noen ganger fikk den oppdrag av hjemmefronten, i andre tilfeller avsa Asbjørn Sunde alias Osvald dødsdommene helt på egen hånd.

Drapet på B

Det er helt på det rene at ofrene ikke bare var farlige landssvikere som gjorde livet farlig for motstandsfolk. Et av disse ofrene var den 30 år gamle kvinnen B fra Asker.

Den 8. desember 1943 ble liket av henne funnet under en bro mellom Lysaker og Sandvika utenfor Oslo. Hun hadde et skuddsår i tinningen. Drapet kunne forblitt et mysterium dersom

"Selv om hun ikke var noe viktig objekt, var aksjonen av stor verdi som trening."

(Hjemmefrontsoldat etter likvidering)

Forts. fra foregående side
gjerningsmennene ikke hadde vært så uforsiktlige at de la igjen en rapport om udåden i en dekkleilighet på Drammensveien.

Hovedmannen bak likvidasjon var den norske agenten W. Gruppen hans hadde med seg en liste med navn på personer som skulle tas av dage. Klarsignalet skulle komme gjennom BBC.

Beskjeden kom den 4. desember, og mennene hadde da allerede lokalisert offeret. B bodde sammen med sin gamle mor. En i likvidasjonsgruppen banket ganske enkelt på døra, sa han brakte henne et brev – og ga henne et voldtomt slag i hodet. Hun ble båret bort til en ventende bil.

Moren mottok like etter en telefon med beskjed om at dersom hun foretok seg noe, ville datteren dø.

Frøken B ble kjørt til dekkleiligheten på Drammensveien og forhørt om sitt angivelige virke som

Milorgsjef Jens Christian Hauge har uttalt at dødsdommer ble avsagt etter nøye vurdering, enten i London eller av Hjemmefrontens sentralledelse. Det handlet alltid om spesielt farlige angivere, provokatører eller "nazister", sa han.

Den kjente overlegen og samfunnskritikeren Johan Scharffenberg stilte gang på gang spørsmål om likvidasjonene var lovlige. Var de i pakt med folkeretten?

angiver for Statspolitiet. Agent W og hans menn kom til at hun slett ikke var farlig.

De kontaktet hjemmefrontens sentralledelse som sa at dette ikke hadde noen betydning: Hun var likevel dømt til døden.

De kjørte henne til en bro ute i Bærum, ga henne et slag i hodet og skjøt en kule gjennom hodet hennes med en lyddempet pistol. Så kastet de henne over rekkverket.

W skrev samme dag en rapport som ender slik: "Selv om det har vist seg at frøken B ikke var noe viktig objekt, så var aksjonen likevel av stor verdi som trening."

Operasjon "Bittern"

Mange motstandsfolk, inkludert Martin Linge-karerer, sa nei til å påta seg likvidasjonsoppdrag.

Men en av dem som takket ja, med stor glede, var en av Norges mest kjente forbrytere i årene før krigen, Johannes Andersen. Han var bedre kjent som "Gulosten", en av de store innen spritsmugling og bedragerier.

Han fikk et hat til tyskerne og NS-folkene og kom seg over til England. SOE så med en gang hvilke spesielle talenter denne mannen brakte med seg. Nordmennene på sin side var skeptiske, og Max Manus sier den dag i dag at han mente det var en skandale å bruke denne "Gulosten" til oppdrag i Norge.

Men i 1944 ble han sluppet i fallskjerm over Nordmarka sammen med tre andre. Operasjonen ble kalt "Bittern", og et av oppdragene var likvidasjoner. Da hadde "Gulosten" allerede et par drap bak seg. Også hans kone var med på drapene, som skjedde på særdeles bestialsk vis.

Men denne gangen gikk alt galt,

Likvidasjoner var den kommunistiske Osvald-gruppens spesialfelt. Noen ganger på oppdrag fra Hjemmefronten, i andre tilfeller avsa Asbjørn Sunde alias Osvald dødsdommene på egen hånd.

ikke minst fordi "Gulosten" brøt alle sikkerhetsregler, drakk seg full og viste fram maskinpistolen sin på Holmenkollbanen. Til slutt ble han beordret til Sverige.

Ingen etterforskning

I fredsdagene 1945 befant "Gulosten" seg om bord på en norsk MTB. Det var som mannskap her, liggende ved kai i Vik i Sogn, at han begikk sine to siste likvidasjoner. Han var full og gikk bevæpnet inn i en tysk fangeleir for å få tak i mer brennevin. Da en tysk soldat avviste ham, plaffet han ned ham og en tysker til.

Noen vil kanskje hevde at dette var mord og ingen krigshandling, ettersom krigen var over, og de tyske fangene stod under alliert beskyttelse. Men "Gulosten" slapp fri.

I 1945 var det mange pårørende til mennesker som var blitt likvidert, eller hadde forsvunnet på mystisk vis, som stilte spørsmål til myndighetene. Noen ville ha renavaskelse av offeret.

Men allerede sommeren 1945 bestemte riksadvokaten at det ikke skulle finne sted noen etterforskning i disse "særegne sakene", som det het.

Noen få, med den kjente overlegen og samfunnskritikeren Johan Scharffenberg i spissen, stilte gang på gang spørsmål om likvidasjonene rett og slett var lovlige. Var de i pakt med folkeretten? Skulle i det minste en rettsstat ikke foreta en undersøkelse nå etterpå?

Men det ble lagt et blytungt lokk av taushet over disse drapene i krigstid, og det ligger der ennå. ●